

GEÇ KALINAN BİR MECBURİYET MEVLANA AKADEMİSİ

Devletlerin en ciddi hazinesi kültürleridir. Bu hazineleri o devletin manevî mimarları yaparlar. Bu yüce insanlar toplumları ortak bir çizgide, ortak inanç, düşünce, amaç ve mânevî değerler etrafında toplarlar, evrensel değerler yaratırlar.⁽¹⁾

Bu insanlar, yâni bu mimarlar, yâni bu mânevî mimarlar, insanları bir araya getiren, kaynaştıran erdemlerin kaynağıdır. Milletler onlarla övünürler. Ve onlar buldukları toprakları ihyâ ederler. Çünkü onlar güneştirler. Aydınlatır, nimetlendirirler. Yetiştirir, nimetlendirirler. Umutsuzlara umut olurlar. Sevgisizlere aşk sunarlar ve fâniliği ebediliğe dönüştürürler.

Onlara tarih boyu çok sık rastlanılmadı. Ama hiç de eksik olmadılar.

Hiz. Mevlâna onların önderlerindendir.

Hiz. Mevlânâ'nın büyük önemi, onun İslâmî en iyi anlayan ve anlatan mutasavvıflardan biri olma-

sından kaynaklanır. Hiz. Peygamberi doğru anlayan, anlatan mükemmel bir öğretici, yol tarif edici ve uygulayıcıdır. Meseleleri anlatış tarzı kendine özgüdür. Meselâ "barış" konusundaki kanaati şöyledir:

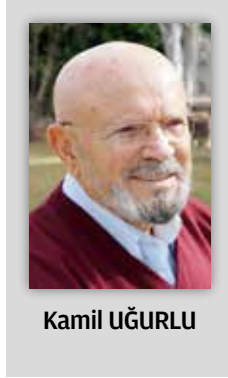
- **"Barış, İslâm'ın ana prensibidir.**

- **Önce kendinle barışık ol. Özüne saygı duy. Kendini küçümseme, sen Tanrının bir parçasısın..**

- **Sonra toplumla barışık ol. Kendinle barışıklıktan, toplumla kolay kurarsın bu ilgiyi. Dünyada tek değilsin. Kendine verdiğin hakkı karşındakine de tanı.**

- **Sonra Allah'la barışık ol. Toplumla ve kendinle barışıklıktan, zaten Allah'la barışıklıktan demektir.**

Ötedenberi insanlar bir yanlışlı sürdürürler. **"Allah senden râzı olsun."** Derler. Rahmetli Asiye Hanımefendi buna "Aman ne şaşkınlık, derdi, Allah'ın senin rızana ihtiyacı yok. Daha önemli olan, bizim ondan râzı olmamızdır. Yani O'ndan geleni kutlu bir müjde olarak alıp, kabullenebilmemiz gere-

Kamil UĞURLU

(1) Böyle bir konuşmayı, bundan tam 15 yıl önce, - kulakları çınlasın - sevgili Çetin oranlı ile Merhaba'da yapmıştık.

kir” der, durumu açıklardı. İnsan düşünürse, kolay bir mesele olmadığını anlar.

İşte, Hazretin böylesine kolay anlaşılır bir tarzı vardır.

Çağın çılgın temposu içinde sevgisiz, huzursuz, doyumsuz ve tanımsız bir hayatın seline kapılmış, boğulmaya sürüklenen insan için **Hz. Pîr, tutunacak sağlam bir kaya, asırlık bir kök, bir selâmet adasıdır.**

Değeri ve nitelikleri bu olan bir hazineyi sâdece “**göç günlerinde**” **yâni “Şeb’i âruslarda**” hatırlamak bizim adımıza büyük bir hovardalık ve aymazlıktır.

Bu konuyu ciddiye almak ve konuyu geniş bir kapsamda ele almak gerekir.

Bu da bir Mevlâna Akademisi ile olur.

Konu ana çizgileriyle arzedecektir.

Şu bir gerçektir, Farsça bilen ve Mevlâna uzmanı olduğu bilinen birçok kişi, Hz. Mevlâna’yı Mesnevî’nin ötesinde tanımamaktadır.

Mesnevî, doğunun sohbet usulüne uygun söylenmiş didaktik bir eserdir. Birtakım hikâyeler anlatılır ve onlardan kıssalar çıkarılması beklenir. Bu vâdideki önemli eserlerden biridir, ama **Mesnevî, Hz. Mevlâna’nın küçük bir odasıdır.** Mesnevî bir havuzdur, büyük ve temiz bir havuzdur. Ama Hazret’in divanı, “**Divan’ı Kebir**”i bir okyanustur. Kıyıları belli olmayan, heyecan dalgaları dehşetli büyük, sınırsız bir ummandır.

Divan, görülmeyen, bilinmeyen iki bölümdür. Hz. Şems öncesi, Hz. Şems sonrası. Bu konunun uzmanları konunun farkındadırlar.

Bir mirasa sahip çıkabilmek

için önce onu tanımak gerekir, ölçülerini ve sınırlarını bilmek icabeder.

Hz. Peygamber dışında, yeryüzüne gelmiş en büyük 10 kişiden biri Hz. Mevlâna, diğeri Yunus Emre’dir.

Mesele ortaya doğru konulursa, Konya’nın sorumluluğunun boyutları ve sahip olduğu mirasın büyüklüğü o zaman anlaşılır.

Biz, doğrusunu söylemek gerekirse Hz. Pîr ile istenen, özlenen, olması gereken sıkı ve sıcak ilişkiyi kuramadık. Aksini söylemek gerçekçi olmaz. Bunun sebebi elbette onu anlayamamızdır.

Hâlâ kimileri ona, “İslâm’a müzik ve semâyı soktuğu için” sitemkârdır. Kimilerine göre o çok liberaldir, bunun için buruktur. Kimi ona “hümanist yazar” deyip batının Oryantalist ağzını kullanır. Bunlar, konuyu anlayamamakta, yani cahillikten kaynaklanan durumlardır. Bazıları ise ona “Moğol Casusu” diyecek kadar ileri giderler. Onların iyi niyetle ilgileri yoktur.

Hazreti anlayamamaktan kaynaklanan bu hafif, fakat tehlikeli yaklaşımların önüne geçmek sorumluluğumuzdur. Bunun için yani bu sorumluluğumuzu yerine getirebilmek için bu yanlışı gören buna inanan, elinde yetki olan, yani meseleye sahip çıkabilecek yetenekte bir kişinin bulunması gereklidir. Bu, önce bir tek kişidir. Yani işin sahibi olacak kişidir.

Bu işi yapacak kişi Konya’da söz sahibi, ilk harcamayı yapabilecek, lâfı sözü dinlenen ve güvenilen, daha önemlisi Hz Pîr’e nisbeti olan, onu doğru anlayan birisi olmalıdır. **Bu “sahip”in yapacağı tarihî davranış, bir “Mevlâna Akademisi”** kurmaktır.

Bu önemli projenin dünyada

başarılı örnekleri vardır, yani yenisinden bir keşif yapmak ve koordinat belirlemek zorunluluğu yoktur. Meselâ **Fransa'daki L'Académie Française (Akademi Fransez), Almanlar'ın "Goethe Enstitüsü", İsveç'in "Nobel Vakfı", Rusların ünlü "Bilimler Akademisi"**, bu kuruluş için örnek teşkil edebilir. Bu kuruluşlar ülkelerinin omurudurlar. Ciddi ele alındıkları için mükemmel çalışırlar, kendi ulusları ve insanlık için olağanüstü hizmetler görürler ve her tabakadan insan için tartışmasız saygıdeğer kabul edilirler.

Konya'da bu ayarda kurulacak bir "Mevlâna Akademisi" uluslararası seviyede ve çapta şehre değer katacaktır.

Bu Akademi'nin kuruluşunu üstlenecek kişi, yani tarihi bir kişilik kazanacak bu kişi şu anda Konya'da mevcuttur: Büyükşehir Belediye Başkanı olan dostumuz. Kanaatimize göre, olması gereken bütün şartlar ve vasıfların bu arkadaşımızda olduğuna inanıyoruz:

- Seçilmiş bir kişi ve Konya'nın siyasi patronu,
- Hz. Pîr'i tanıyor, anlıyor ve seviyor. Yaptığı faaliyetler, yaptığı yayınlar, yaklaşımı ve tutarlı demecleriyle bunu ispatladı.
- Zorunlu bütçeyle teşkil edebilecek güce sahip.
- İyi niyetli ve yapıcı.

Dünyadaki başarılı örneklerden yola çıkarak, Konya'daki Mevlâna Akademisi (Araştırma Enstitüsü değil, dernek değil, vakıf statüsünde fakat vakıf değil) özel bir kuruluş olarak işe başlanabilir.

Gerekirse konu ile ilgili tek maddelik bir kanun veya kararname çıkarılabilir. Ve bu hayırlı ve önemli iş **şimdi yapılabilir.**

Mesele kısaca şöyle düşünülebilir:

Akademinin 18 üyesi olur. 18 sayısının Mevlevilikteki sırrı sebebiyle ve Hz. Mevlâna'nın Mesnevî'nin ilk 18 beyitini kendi mübârek elleriyle yazmasından ilham alarak

Bu 18 kişinin dokuzu Türk, dokuzu da çeşitli milletlerden olmalıdır, olabilir.

Akademiye üyelik, ölünceye kadar olmalıdır. Yerli ve yabancı üyelere aranacak vasıflar **"olağanüstü"** kelimesiyle tarif edilmelidir. **Hız. Pîr'de fani olmak belki bir tariftir.**

Üyelerden biri devamlı Konya Büyükşehir Belediye Başkanı olmalıdır. Seçimle gelen başkanlar tabii olarak üye kabul edilmelidir.

Diğer tabii üye ise en eski üniversitenin, yani Selçuk Üniversitesi'nin rektörüdür.

Bunların dışındaki yerli ve yabancı üyeler, ömürleri boyunca Akademi üyesidir. Ölenlerin yerine yenisini sağ olan üyeler seçmelidir.

Bu Akademi, Hz. Mevlâna ile ilgili bütün yayınları toplamalıdır. Görkemli bir kütüphane kurmalıdır. Yurt dışındaki eserleri getirmeli ve yayınları izlemelidir. Devamlı bir araştırma içinde olmalı ve yayınlamalıdır. Yayın kanalları olmalıdır, kitap, dergi, derleme ve bülten gibi..

Araştırmalara imkânlar sağlanmalıdır. Onlara yer-yurt bulması, bur temin etmeli, kaynak yaratmalıdır. Araştırmalar sipariş etmelidir.

Ve Hz. Mevlâna ile ilgili her konuyu kontrol etmelidir. Akademinin bilgisi dışında, meselâ Amerika'da, birilerinin gidip sema çıkarması veya orada misyon kurması, oradaki birilerine burada birilerinin **"el vermesi"** mümkün olmamalıdır. Akademi bunları kontrol etmelidir hazret ile ilgili her türlü

yayın kontrol altında olmalıdır.

Üniversite bu konunun sâdece sekreteryasını yürütmelidir. Ve bunu profesyonelce yapmalıdır. Belediye finansmanı sağlamalıdır. Bu konuya uygun bir örgütlenme şekli bulunmalıdır.

Esasen akademi, belli bir süre sonra kendi bütçesini tanzim edecek bir konuma gelecektir.

* * *

Bundan otuzbeş yıl önce Amerika'da bir dernek kuruldu. Adı **“Hz Mevlâna’yı anlama Derneği (Society of Understanding Mevlana)**. Otuzbeş yıldır uzman kadrosuyla Hazret'in sâdece **“Divan-ı Kebir”**inin üzerinde çalışıyorlar. (Şimdiye kadar herhalde tamamlamışlardır, ben 12 cildinden haberdarım, programları 22 cilt idi.)

Bu, sâdece Divan-ı Kebir için. Oradaki uzmanlardan biri, **Dr. Nevit Oğuz Ergin**, Hz. Mevlâna'nın bir rubaisini şöyle çevirmişti:

“Sarığım, cübbem ve başım / Üçü de on para etmez / Benim adım cihanda işitmedin mi sen? / Ben kimse değilim, ben yokluğum..”

Hz. Mevlâna, ilmin ötesindeki yokluktur.

Yokluğa fenâ ile, bilmekle değil, bilmemekle vardır.

Hz. Mevlâna'nın **“sen ölmeyen benim kokumu alamazsın”** deyişi bundandır.

Dr. Ergin ilginç şeyler anlattı: 1988 senesinde **“Open Secret”** adıyla, Mevlâna şiirleri kitabı **50 bin adet** satılmış. Arkasından **“The Essential Rumi”** kitabı **110 bin adet** satılmış ve en çok satılan şiir kitabı olmuş. Her hafta sonu Amerika'nın batı sahillerinde (ve diğer yerlerinde) her 100 ve 150 km'de bir, irili-ufaklı, kadınlı, er-

kekli bir araya gelen, semâ çıkararak ve Hazret'in şiirlerini okuyup kendinden geçen grupların olduğundan, Mevlevî derneklerinin varlığından bahsetti.

Bunlardan bir tanesine de biz rastladık. Uzun ve dağınık bir toplantıydı. Büyük salonda, büyük kalabalığa amatörce şeyler anlattılar ve daha çok semânın görselliğine takıldılar. Oradaki kalabalığın heyecanı bizi de heyecanlandırdı. Bir de onlara gerçek Mevlâna anlatılınca, o insanların alacağı tavrı düşündük ve daha heyecanlandık.

O günden bugüne uzun zaman geçti. Şimdi herhalde durum o amatörlükten kurtulmuş daha profesyonel olmuştur.

Fakat bu Akademiye ihtiyaç vardır ve zaman uzamıştır.

* * *

Şu anda bazı üniversitelerde ve birkaç okur-yazar iyi niyetli insanın Hz. Mevlâna'nın adını koyarak kurdukları topluluklar, doğru plân, program yapılamadığı ve parasız-pulsuz, bütçesiz, personelsiz ve yersiz oldukları için yürümektedir ve yürümemiştir. Ve insanlar sitem ederek dağılmışlardır.

Diğer taraftan bazı yerlerde iş iyice çığırından çıkmıştır. İstanbul'da, Sultanahmet Meydanında birkaç lokantanın camında **“Bura da canlı Derviş gösterisi vardır”** ilânı birkaç dilde yazılarak asılmıştır. İstanbul ve Konya'da ve bazı şehirlerde evlere servis yapan **“Sema grupları”** varmış. Bir dans grubunun gösterisi gibi, üçbeş kişi, kollarında tennüre, sikkeler, ellerinde ney, rebap, bendir, daire, sarı taksiye atlayıp **“extraya çıkıyorlarmış”**

Şikâyet, yasaklama, polisiye tedbirler konuyu çözemeyecektir.

Meselenin belli bir seviyede kontrol altına alınması bizim vebâlimizdir.

MENÂKIB-I VELİYYÂTİ'N-NISÂ' VE HİKÂYE-İ RÂBİ'A-İ ADEVIYYE-7

Ali İŞİK

Ümm-i Alî Kaddesallâhu Sır-
ruhâ

(s. 34) Ekâbir evlâdından idi. Hayli mâlî var idi. Cümlesini fukarâ-ya tasadduk eyledi. “Hazret-i Bâyezid’i, Ebû Hafs’ı⁽¹⁾” kaddesallâhu sır-ruhumâyı gördi ve Bâyezid’den su’âller itmiş idi ve Ebû Hafs eyider: “Her zamânda hâtûnlarıñ sözlerini mekrûh tutardım, aña kadar ki Hazret-i Ümm-i Alî’yi [?] gördüm, pes bildim ve añladım ki Hak ta’âlâ hazretleri mahabbetini ve ma’rifeti îlahiyyesini her kande [nerede] dilerse kor, er ve hâtûn dimez imiş.” Bâyezid kuddise sırruh dimiş ki: “Her kim ki dâ’imâ tasavvuf üzere olmak istese Hazret-i Ümm-i Alî himmeti gibi himmet üzerine ola. Yâhûd anıñ hâli gibi hâllene.” Hazret-i Ümm-i Alî buyurmuştur ki: “Hak ta’âlâ hazretleri halkı yani insânları enva’ lütuflar ve iyilikler ile cânib-i âliyesine da’vet buyurdu; kabûl itmediler. Pes anlarıñ üzerine dürlü belâlar gönderdi tâ ki bâri belâ ile kendi tarafına döndüre. Yine kullarımı sevdiğin-den ötürü.” Beyt:

* *Ne ye baksa cemâl-i yâri göre **

Hicrânında visâl-i yâri göre

Ümm-i Muhammed Rahime-
hullah

Vâlîde-i Şeyh Ebû Abdillâh ibn Hafîf’dir⁽²⁾ (Kaddesallâhu Sırruhâ). Âbidât-ı kanitâtından idi. Anıñ mükâşefât ve mücâhedâtı çokdur. (s. 35) Oğlı Şeyh Abdullâh ramazân-ı şerîf-

(1) Ebû Hafs el-Haddâdî (ö. 874): Melâmet ve fütüvve-te dair fikirleriyle tanınan Nişaburlu sufi (bk. Yazıcı 1994).

(2) İbn Hafîf (879-982): Haffiyye silsilesinin kurucusu olan sufi (bk. Yazıcı 1999).

de ekser leyli ihyâ idüb Leyle-i Kadir'de dam üzre çıkar, kadri bekler idi. Vâlidesi Ümm-i Muhammed hâne içerisinde Hakk'a müteveccih olub otururdu. Nâgâh Kadir Gicesi'nin envârı zâhir olmağa başladı, çağırdı ki: "Ey Muhammed, ey oğul, dam üzerinde taleb idüb beklediğin bundadır. Şeyh aşağı inüb ol nûrı gördi, hemân-dem vâlidisiniñ ayaklaklarına kapandı ve yüzini, gözünü sürdi ve ba'dehü Şeyh dirdi ki: "Ol zamân vâlidemiñ kadrini bildim." * Beyt:

Dime erbâb-ı dil gitdi mahabbet şehridir hâlî

Cihân Şems ile pürdir kanı bir tâlib çü Mevlânâ

[Gönül ehli gitti, muhabbet şehri boştur, deme; dünya Şems-i Tebrizî ile doludur, hani Mevlâna gibi bir talip?]

Fâtıma Bint-i Ebû Bekir el-Kitmânî Rahimehullâh

Bir vakit Semnûn Muhîd⁽³⁾ mahabbetden söz söyledi. Hazret-i Fâtıma o mecliste idi. Takât getüremeyüb cân-ı azîzini ma'şûkına teslim eyledi. Ol gün Fâtıma ile berâber hâtûnlardan üç kimse dahâ âşıkâne Hakk'a cân virüb cân aldılar. (Rahmetullâhi aleyhinne)

Hitâb-ı bezm-i elesti bil ehl-i îmân ol

Rumûz-ı alleme'l-esmâyi anla insân ol

(s. 36) *Hayâl-i hâba müşâbih hayât-ı nev'-i benî beşer*

Zamân müsâ'id iken âşinây-ı canân ol

Rızâ-yı Bârî gözetmek ise matlabın Câvid

Yıkık gönülleri yap ehl-i derde dermân ol

[Elest Meclisi hitabını bil, iman ehli ol, "(Allah, Adem'e bütün varlıkların) isimlerini öğretti" sırrını anla, insan ol; insanoğlunun hayatı hayal uykusuna benzer, zaman müsait iken Allah'a yakın ol. Cavide, arzun Allah'ın rızasını gözetmek ise yıkık gönülleri yap, dertlilere derman ol.]

Fâtıma bintü'l-Müsenâ Kad-desallâhu Sırruhâ

Şeyh Muhyiddîn-i Arabî⁽⁴⁾ (Kad-desallâhu ta'âlâ sırrahu) *Fütûhât'*ında yazıyor ki: "Nice yıllar binefsihi Fâtıma'nın hıdmetinde buldım ve anıñ sinni [yaşı] doksan beşden ziyâde idi. Fakat ben anıñ mübârek yüzine bakamaz idim; hicâb idirdim. Gâyet tâze görünüyordu. Benim için iyderdi ki: "Şeyh Muhyiddîn gibi kimse görmedim. Ne vakit ki benim yanıma gelir, hiç taşradan bir nesne komaz ve her vakit ki taşra gider, bir uğurdan gider, benim yanımda hiç bâkî bâkî nesne bırakmaz." * Ve yine Hazret-i Şeyh iyder: "Andan işitdim ki şaşarım şol kimsese ki, ben Hak ta'âlâyı severem, dir ve anıñla şâdulık [memnunluk] eylemez. Hâlbuki Hak subhâhehu ve ta'âlâ hazretleri anıñ meşhûrîdır

(3) Sehven yazılmış, doğrusu Semnûn Muhibb (ö. 932. Irak ulema ve evliyasının büyüklerindedir) olmalı (bk. Feridüddin Attar 1984: 545-548).

(4) Muhyiddîn-i Arabî (1165-1240): Tasavvuf ve İslâm düşünce tarihinde büyük etkileri bulunan sufi müellif (bk. Kılıç 1999).

ve anıñ gözi aña nâzırdır. Her nes-
nede “Tarfetü'l-ayn [Göz açıp kapa-
yıncaya kadar bile]” gâ'ib olmaz. Bu
kimseler nice mahabbet da'vâsın
iderler; aceb utanmazlar mı? (s. 37)
Mahabbetiñ kurbı [yakını] cem'î
mukarreblerden [yakınlaşmış kişi-
lerden] ziyâdedir. Pes bu sözi ne için
söylerler? Ey oğul, sen benim sözi-
me ne dirsin?” Ben de: “Naam
(evet), doğrudır, yâ seyyide-i nisâ
[kadınların efendisi].” didim.

İmra'e-i Mechûle [Meçhul Ka-
dın] Kuddise Sırruhâ

Hazret-i Zü'n-nûn eyder: “Beyt-
i Şerif'i tavâf iderken gördim ki bir
nûr-ı berk [şimşek nuru] urdu [vur-
du]. Ziyâsı âsumâna [gökyüzüne]
irişdi. Ta'accübde kaldım [şaşırdım].
Tavâfı tamâm idüb arkamı Ka'be'niñ
dîvarına [duvarına] dayayub ol nûrı
tefekkür iderken nâgâh gördüm, bir
câriye Ka'be-i Şerif'iñ örtüsine ya-
pışmış âvâz ile şu beyitleri okuyor:

*Ente tedrî yâ Habîbî * Men habîbî
ente tedrî **

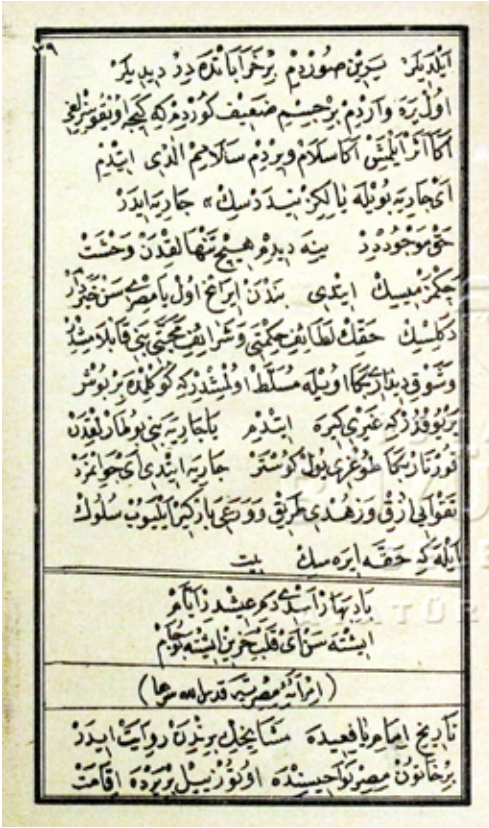
*Ve nuhûlül- cismi ve'd-dem'u * Ye-
bûhâni bi sırrî **

*Kad ketemtül-hubbe hattâ * Daka
bi'l-kitmâni sadrı*

[Ey sevgilim, sevgilimin kim ol-
duğunu sen biliyorsun. Bedenimin
zayıflaması ve göz yaşlarım sırrımı
iğşa ediyorlar. Yalnızlık çekmekte,
göğsümde sevgimi gizlemekteyim;
ancak bende sır saklayacak derman
kalmadı.]

Bir tarafa varub anıñ derdinden
giryân oldum [ağladım]. Pes eyder:
“İlâhî, ve seyyidî ve Mevlâya [İlahi,
efendim ve Rabbim]! Bihubbike lî
illâ gafartenî [Sevgin hakkı için beni
affet]” Eyitdim: “Ey câriye, saña bu
yetmez mi ki: ‘Bi Hubbî leke’ dirsin.
Ya'nî, ‘Ben seni sevdiğim Hak'ı’ di-
yorsuñ ki ‘Bihubbike lî’ ya'nî, ‘Sen
beni sevdiğin hakkı.’ Ne bilürsiñ ki
Hak ta'âlâ seni sever mi?” (s. 38) Câ-
riye eyitdi: “Hak ta'âlâ hazretleriniñ
nice kulları vardır ki Hak ta'âlâ anla-
rı sever ve anlar da Hak ta'âlâ haz-

retlerini severler. Hak ta'âlâ hazretlerini Kelâm-ı Kadîm'ini işittim-ki buyurur: "Esta'izübillah: Fesevfe ye'ti'llahu bikavmin yuhubbühüm ve yuhubbühünu⁽⁵⁾. Allâhu azîmü'ş-şânın mahabbeti mahlûkuñ mahabbeti üzerine sâbık değil midir?" "Sadakti." [Doğru söyledin] didim. "Seni gâyet za'if ve nahîf görüyorum, hasta mısın?" deyince bu âyeti okudu. *

Uzak derde düşer Hakk'ı sevenler

Yine o dert-dürür [derttir] anın devâsı

Kılır zikir-i dil ü câmi hayrân

Aña dek ki nasîb ola likâsı [yüzü]

Beyt:

Aşk derdi beni eyledi nâcâr u perîşân

Kim çâre ider bendeye Şâh eylemeyince

Açmaz yüzini âşika ma'sûka beher an

Kul kullıkda devâm terk-i günâh eylemeyince

Zü'n-nûn-ı Mısri hikâye ider:

"Bir âbide câriye baña vasf (s. 39)

eylediler. Yerin sordum. Bir

harâbâtdadır [tekdedir] didiler.

Ol yere vardım, bir cism-i za'if gör-

düm ki gîce uykusuzluğu aña eser

eylemiş. Aña selâm virdim, selâ-

mım aldı. Eyitdim: "Ey câriye, böy-

le yalnız nidersiñ?" Câriye eyider:

"Hak mevcûtdır." Yine didim: "Hiç

tenhâlikdan vahşet [yalnızlık] çek-

mez misiñ?" Eyitdi: "Benden ırağ

ol yâ Mısri. Sen haberdâr değilsin.

Hakk'ın letâ'if-i hikmeti [hikmetli

latifeleri] ve şerâ'if-i mahabbeti

[sevgisinin şerefleri] beni kabla-

mışdır ve şevk-ı didârı [yüzünün

arzusu] baña öyle musallat olmuş-

dur ki gönlümde bir boş yer yoktur

ki gayrı gire." Eyitdim: "Yâ câriye,

beni bu darlıktan kurtar, baña

doğru yol göster." Câriye eyitdi: "Ey

civânmerd, takvâyı azık ve zühdi

tarîk [yol] ve verâ'ı [Allah korkusu-

nu] bârgîr [beygir, binit] eyleyüb

sülûk eyle [yola gir] ki Hakk'a ire-

siñ." Beyt:

Bâd-ı bahâr esdi dem-i iştâr eyyâm

İşte sen ey kalb-i hazîn işte bu câm

(5) Maide Suresi, 54. ayet: Allah öyle bir kavim getirir ki Allah onları, onlar da Allah'ı sever.

[Bahar yeli esti, günler yeme içme zamanıdır; işte sen ey hüznünlü kalp, işte bu da kadeh...]

İmra'e-i Mısıryye [Mısırlı Kadın] Kaddesallâhu Sırruhâ

Târîh-i İmâm-ı Yâfi'î'de⁽⁶⁾ meşâyihü'n birinden rivâyet ider. Bir hâtûn Mısır nevâhisinde [nahiyelerinde, taraflarında] otuz yıl bir yerde ikâmet (s. 40) eylemiştir. Sıcak ve soğukda tamâm otuz yıl ne ta'âm yedi ne ne su içti.

Dost ile ben dost olalı

Zevkile iştret [sohbet] bulalı

Za'îf-i mükerrermdir [saygın zayıftır] bu cân

Hep yediğim kand-i nebât [bitki şekeri, şeker kamışı]

Hikâye * Yine *İmâm-ı Yâfi'î Târîh-i* 'nde ulemâ'nın birinden nakil buyururlar ki: "Harzem'de bir hâtûn gördüm. Yigirmi seneden ziyâde hiç bir şey yemedi ve içmedi.

İmrâ'e-i İsfahâniyye [İsfahanlı Kadın] kaddesallâhu sırruhâ, **İmrâ'e-i Fârisiyye** kaddesallâhu sırruhâ, **Câriye-i Habeşiyeye** kaddesallâhu sırruhâ, **İmrâ'e-i Harezmiyye** kaddesallâhu sırruhâ bunlar dahî ol tâ'ifeden olub nice kerâmetleri dahî müşâhede olunmuştır. Biri dahî:

Selîme Kuddise Sırruhâ

Hâce [efendi, hoca] Muhammed Kâsım [?] kuddise sırruhu hazretleri eyder: "Selîme'yi yedi yaşında satun alub yedi sene benimle bile oldı. Bir nefes aña gaflet târî olmadığın görmedim. Ekser (s. 41) evkât ağlar ve baña eyder idi. Halk aña ne aceb mecnûne dirler idi. Gâyet keşfi açık hâlini benden setr itmez [gizlemezdi] idi. Dâ'imâ mücâhede [Allah yolunda çalışma] üzre idi. Bir gün: "Yâ Selîme, seni âzâd ideceğim." Didim, eyitdi: "Lütuf ve ihsân eyle, beni hicâba dü-

şürme [utandırma].” Eyitdim: “Neden hicâba düşersin?” Eyitdi: “Ey efendim, benim saña kemâl-i mahabbetim var, fi’llâh ve bir nefes ol mahabbet benden munkatı’ olmaz. Hemân sen beni âzâd idersin. Ol anda baña ecnebî ve nâmahrem olursun ve eğer sen beni kendüye nikâh idersen benim mahabbetim ol zaman nâmahreme olmuş olub Hak’dan mahcûb düşerim.” deyu çok tazarru’ eyledi [yalvardı]. Bir gün Selîme hamâmdan geldi. Gördüm, ziyâde ağlar. Didim: “Niçün ağlarsın?” Didi: “Bugün hamâmda azîm cem’iyyet var idi ve her nice kez nazar eyledim. Bir nefis gördüm ki Hak’ıla hâzır ola, cümlesini esîr-i gaflet gördüm, aña ağlarım.” didi. O pâkîze [temiz, güzel] on dört yaşında vefât eyledi. Biri dahî: **Fidda**’dır, rahimehullâh.

Müşârunileyhâ sâhibe-i kerâmet bir veliyye-i zî-hürmet [Adı geçen, keramet sahibi saygın bir veliye] idi.

(6) Mir’âtü'l-cenân ve ibretü'l-yakzân fi ma’rifeti havâdisi’z-zamân, I-IV (Bk. Baş 2013).

اشتهار ابدن کرامت بدو ملوک (سبح ابوالربیع
 مالمی حضرت نوری زیارت علیہ سبک شرفیاب اولم
 و حارقی لعدہ لحوال شاهده ایلمند
 و محرم خا نونک برقیونی و ارادی بودند دبلدی قدر
 سود صفا ارادی بر ویان بنی شازار ایها نیک صلیکن
 آمدن اولان روح محرمی کندسته مذکور قبولت و کای
 باری ایچون دنج ایلمسی آرزو سینده بولند یعنی سولیمه
 برفقیرم بوقومر ایچون ادا و معبیت ایچونید
 بولک ایچون بوی عده دنج مرفیاب الله رخصت و ارد
 بیور سیندر اولم ایچون ادا و کونک حاکم لرته بر کای
 کور بوسغره محض ایها ن محرم ایچون ادا قبولت
 کسلی جاب فیضه آرزو ایچون و زوج نایسته
 دیکر سافیرمه ایچون ایچون بوی ایچون
 بر اوراق حمله و چونکه چو چغیر کور و بون غلام
 ایچون دیوار آرزو سینده کسیرک شازار ایچون ایچون
 حارجده قویونی دنج ایچون بوز طورسون ناکاه
 عین مشاهیده برقیون دیوارک اوشیدن حیرانه روز

اوه کورک شازار ایچون دوشین کسه سنجی شاهه اکنده
 فور بولوب جان هولیله قایدیفه حکم ایچون بولور
 دیکه سکره زوج محرمی کسیدکی قیونی کسیرک هر
 ایکسیده سناپ حای حیرت و سوالطاف ایچون دنیای
 سحر برشکران و عبودیت اولور لر بونبارک
 حیوانک نصل اولوبد عادنک مامولک فوئده بوله
 غایبه العناه لذب سود و زمسنده کی حکمیدن سوال
 ایچونده "جاب فیضه" بوقومر مرفورک کولنده
 اولور اولور کولک خور اولورسه بونکه سووی
 خوشیدن بوق کولکری معومر و مستیر ایسه بولده
 معسیردی ایچون کولکری خوش ایچون دیکر
 ایچون نایحی حضرت نوری بوی نونک (مرفورک) بولنده
 مقصد کسیدکی و زوجیدر ایچون اوغیر لر لر
 سیر و محافطه عفت زانته سبک برابر مرفورک ایچون
 فلور یعنی صن خلقه افعال مد و حاکم ایچون سنج
 و سولوق فکر و ایچون مستنددر بیور سیندر
 (مسافر ایچون و ایچون و اطعامک مکافات)

(s. 42) İştihâr iden [ünlenen] kerâmetlerinden dolayı Şeyh Ebu'r-Rebî-i Mâlikî [?] hazretleri ziyâret-i aliyyesiyle şerefyâb olmuş ve hâriku'l-âde ahvâl müşâhede eylemişdir. Bu muhterem hâtûnunun bir koyunu var idi. Bundan dilediği kadar süd sağar idi. Bir Kurbân Bayramı müşârun ileyhânîñ sâlihîn-i üm-metden olan zevc-i muhteremi kendüsine mezkûr koyunuñ rızâ-yı Bârî için zebh [kurban] idilmesi arzûsında bulunduğunu söyleyince "Biz fakiriz, bu koyunumuz ancak idâre-i ma'îşetimiz [geçimliğimizi sağlamak] içündür. Bunuñ için bunu adem-i zebha min tarafî'llahi [Allah tarafından kurban düşmeyeceğine] ruhsatımız vardır." buyurmuşdur. Olacak ya o günde hânelerine bir müsâfir gelür. Bu sefer de mahzâ [yalnız, ancak] mihmân-ı muhtereme [muhterem misafire] ikrâmen koyunuñ kesilmesini Cenâb-ı Fıdda arzû ider ve zevc-i âlisine dir ki: "Müsâfirimize it'âm [yedirmek] için bu hayvânı alınız, bir uzak mahalde ve çünkü çocuklarımız görüb de ağlamamaları için divâr arkasında kesiniz." Müşârun ileyhâ bi'l-muvâfaka [adı geçen uyarak] hâricde koyunu zebh idüb yüze dursun. Nâgâh aynı müşâbehetde [benzerlikte] bir koyun divârîñ üstünden sıçrayarak (s. 43) eve girer. Müşârun ileyhâ da zevcinin keseceği esnâda elinden kurtulub cân havlile kaçdığına hükm ider. Pes on dakika soñra zevc-i muhteremi kesdiği koyunu getirüb her ikisini de sebbâbe hâ-yı hayret [şaşkınlıkla işaret parmaklarını ısırıp] vesvü [?] eltâf-ı ilâhiyyeden [ilahi lütuftan] dolayı secde berşükrân ve ubûdiyyet olurlar. Bu mübârek hayvânîñ nasıl olup da âdetiñ, me'mûlün [umulanın] fevkinde [üstünde] böyle gâyetü'l-gâye leziz süd virmesindeki hikmetinden su'âl idenlere Cenâb-ı Fıdda: "Bu koyunumuz müridlerin gönlinde otlar. Anlarıñ gönli hoş olursa bunuñ da südi hoşdur. Yok, gönülleri mağ-

mûm [kederli] ve mütegayyir [bozuk] ise bunun da [sütü] mütegayyirdir. İmdi gönüllerini hoş eyleyin.” dirdi. İmâm Yâfi’î hazretleri: “Bu hâtunun (mürîdleri) dimesinden maksad kendisi ve zevcidir. Lâkin o ta’bîrlerle söylemesi, setr ü muhâfaza-i iffet-i zâtıyyesile berâber mürîdânı tıyb-i kulûba [kalp güzelliğine] ya’nî hüsn-i hulka [güzel ahlaka], ef’âl-i memdûha [övünülecek fiiller] iktisâbına [kazanmasına] tahrîz [şevklendirme] ve teşvîk fikr ü emeline müsteniddir.” buyurmuşdur. Müsâfire ikrâm izzâz ve it’âmîñ [ağırlama ve yedirme] mükâfatını (s. 44) Cenâb-ı Hak değil yalnız âhîretde, dünyâda bile ihsân buyurduğunu şu vak’a ile de sâbit oluyor. Biri dahî:

Tuhfe’dir, Kaddesallâhu Sır-ruhâ.

Nisve-i âbidât ve nisve-i ârifânîñ [abit ve arif kadınların] adedi çokdur. Biz muhtasar kıldık. Ehl-i aşka ve mahabbete ibret olarak bu kadar kâfidir. Bunun ilerisi *Nefehâtü'l-Üns*⁽⁷⁾ misüllü menâkub-ı ehlullâhı beyân iden kitâblardan mütâla’â oluna. Cenâb-ı Kâdir ü Kayyûm olan Rabbi zül’-celâl hazretleri biz âcizeleri bu zümreden ayırmaya. Yevm-i kıyâmetde dahî berâber haşreyleye. Âmin bi-hürmeti seyyidi’l-mürselîn. Muhammedini’l-Mustafâ, sallî ve sellim aleyhi yâ Rabbe’l-âlemîn ve bihurmeti âlihî ve ashâbihî rıdvânullâhî ta’âlâ aleyhim ecma’in ve bihurmeti sâdatinâ ve silsiletinâ el-mürşîdine’l-kâmilîn.

(Son)

Kaynaklar:

- AŞKAR, Mustafa (2004), “Kadın Süfileri Anlatan Bir Menâkubnâme: Menâkub-ı Veliyyâtî'n-Nisâ”, *Tasavvuf/İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi*, S 13, Ankara, s. 75-98.
- ATEŞ, Süleyman (1993), “Cüneyd-i Bağdâdî”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C 8, s. 119-121.
- BAŞ, Derya (2013), “Yâfi’î”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C 43, s. 175-177.

(7) *Nefehâtü'l-Üns*: Abdurrahman-ı Câmî'nin (ö. 898/1492) sufilerin hayatlarını anlattığı kitabı (bk. Uludağ 2006).

- DEMİRCİ, Mehmet (2003), “Mâlik b. Dinâr”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C 27, s. 505.
- FERİDÜDDİN ATTAR (1984), *Tezkiretü'l-Evliya*, (Haz. Süleyman Uludağ), Bursa: İlim ve Kültür Yay.
- KILIÇ, Mahmud Erol (1999), “İbnü'l-Arabî, Muhyiddin”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C 20, s. 493-516.
- KÜÇÜK, Hülya-Semih CEYHAN (2007), “Râbia el-Adeviyye”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C 34, s. 380-382.
- ÖZDİREK, Recep-Ali Hakan ÇAVUŞOĞLU (2010), “Süfyân es-Sevrî”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C 38, s. 23-28
- ŞAHİN, Haşim (2004), “Menâkubnâme”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C 29, s. 112-114.
- TOSUN, Necdet (2013), “Zünnün el-Mısırî”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C 44, s. 575-576.
- ULUDAĞ, Süleyman (1992), “Bâyezid-i Bis-tâmî”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C 5, s. 238-241.
- ULUDAĞ, Süleyman (1997), “Hasan-ı Basrî”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C 16, s. 291-293.
- ULUDAĞ, Süleyman (2006), “Nefehâtü'l-Üns”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C 32, s. 521-522.
- YAZICI, Tahsin (1994), “Ebû Hafs el-Haddâd”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C 10, s. 127-128.
- YAZICI, Tahsin (1999), “İbn Hafîf”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C 19, s. 535-537.

Konya Mevlânâ Müzesi Arşivinde Bulunan FERMÂN VE BERÂTLAR

Şükrü TAŞDELEN - Hasan YAŞAR

Tarihin peşinde bir ömür süren, Konya Kadı Sicilleri, Konya Vakıfları gibi alanlarda başta Konya olmak üzere Türk milletinin okurlarına kıymetli ilmi ürünler veren iki bilim insanı... Bayram Ürekli ve İzzet Sak. Mütevazı iki dost. Her ikisi de Konya'nın değerleri, kıymetlileri... 2021 senesinde Konya ve tüm ilim dünyası için "Konya Mevlânâ Müzesi Arşivinde Bulunan FERMÂN VE BERÂTLAR" adlı çok güzel bir eser hazırladılar.

Eserdeki berat ve fermanlara bakıldığında Osmanlı Devleti'nin son yüz yılında Türkiye Selçukluları ve Karamanoğlu Beyliği döneminde kurulan vakıfların özellikle Konya Mevlâna Asitanesi/ Tekkesi Vakfı (Celaliye Vakıfları)nın hala canlı olduğu görülmektedir.

Celâliye Vakıflarının başında Mevlevî Postnişinleri (Seccadenişin) yani Mevlâna'nın ahfadı bulunmakta Mevlânâ Âsitânesi'ndeki görevlere onların arzı olmadıkça kimsenin tayin edilmemesi gerektiği ferman buyrulmakta...

.....

Konya'dan neşet eden Mevlevîlik, yedi yüz yıllık zaman içinde Osmanlı Devleti'nin idarî merkezinden devletin en uzak köşelerindeki kasabalara kadar yayılmıştır. Bu merkezlerden büyük şair, edîb, ressam, mütefekkir, musikîşinas, nakkaş, hattat ve farklı mesleklerde hünerli kişiler yetişmiştir. Osmanlı sınırları içinde yer alan Mevlevîhânelerle, bunların merkezi

konumunda bulunan Konya'daki Asitâne arasındaki yazışmalar ve Konya dergâhı başta olmak üzere diğer Mevlevî zaviye lerinin Osmanlı Merkezî Yönetim ile ilişkileri önemlidir. Bu ilişkilere dâir evrâkın bulunduğu arşivlerden biri Başkanlık Osmanlı Arşivi diğeri ise Konya Mevlânâ Müzesi Arşivi'dir. Bu çalışmada Mevlânâ Müzesi Arşivi'ndeki evrak arasında bulunan ve günümüze kadar birçok yayımlanmamış olan Osmanlı sultanları tarafından ısdar edilmiş 52 ferman ve 242 adet be-

rat Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Öğretim Üyeleri Prof. Dr. Bayram Ürekli ve Prof. Dr. İzzet Sak tarafından 2021 yılında okunmuş ve aynı yıl 630 sayfa olarak **Konya Büyükşehir Belediyesi Kültür yayınları** olarak basılmıştır.

Eserde, neşredilen 294 evrakın transkripsiyonu ile günümüz harflerine aktarımı ve özetleri yapılmıştır. Karşılıklı olarak bir sayfada günümüz Türkçe transkripsiyonu, bir sayfada berat ya da fermanın tabedilmiş hali bulunmaktadır. Metinlerin imlâsında daha rahat okunmasını sağlamak amacıyla ağır bir transkripsiyon usulü benimsenmemiştir. Belgelerde konu bütünlüğü olmadığı için bir tasnif yapılmayarak arşivdeki envanter numarasına göre sıralanmıştır. Konularına bakıldığında du'acı, ders-i'ammlık, cüzhânlık, na'thânlık, bevvăblık, müderrislik, cabilik, mütevellilik ve mesnevihanlık tayini gibi beratlar ile ta'amiye, 'öşür ve resimler, gelirlerin müsavi dağıtılması, tevliyet, nezaret hakkında fermanlar dikkat çekmektedir.

Kitapta yer alan berat ve fermanlardan 76 adedi Mevlana Dergâhı ve vakfı, 12 adedi Konya, İstanbul, Kudüs, Kayseri, Lazkiye, Kütahya Mevlevihaneleri ile ilgilidir. Bunların dışında Şemsi Tebrizi, Sadreddin-i Konevi, Sultan Alaeddin, Karata-yı Sagir Medresesi, İplikçi Camii, Karamanoğlu, Turgutoğlu vakıfları ve İstanbul, Filibe, Zonguldak, Ayntab, Merzifon gibi şehirler ile alakalı berat ve fermanlar yer almaktadır. Ayrıca kitap <https://www.dijitalkitabim.com> adresinden okunabilmektedir.

KONYA'NIN KİLİDİ GEVALE KALESİ

Tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapan Türkiye'deki en eski yerleşim birimlerinden biri olan Konya, İç Anadolu Bölgesi'nin güney kısmının başlıca şehridir. Bunun yerleşimi Prehistorik çağlara kadar gitmektedir. Zira en eski ve en gelişmiş Neolitik Devir (M.Ö. 9000- 5000) yerleşim merkezi olan Çatalhöyük, kentin sınırları dâhilindedir. Bununla birlikte Alâeddin Tepesi'nin oluşumu Kalkolitik Dönem'e (M.Ö. 5500- M.Ö. 3000) kadar gitmekte ve farklı zamanlarda insanların yerleşmesi sonucu tarihsel bir katmanlaşmayı bünyesinde barındırmaktadır. Eski çağlarda İkonium olarak isimlendirilen şehir, tarih boyunca Hititler (M.Ö. 1600- M.Ö. 1178), Frigler (M.Ö. 750- M.Ö. 676), Lidyalılar (M.Ö. 1300- M.Ö. 546), Roma-Bizans (M.Ö. 25- M.S. 395), Selçuklular (1040- 1308), Karamanoğulları (1256- 1474) ve Osmanlıların (1300- 1922) hâkimiyetinde kalmıştır. İpek Yolu üzerinde olması hasebiyle sahip olduğu stratejik konum, şehrin fiziki silüetini şekillendirmiştir. Bu çalışmada, şehrin savunma mekanizmaları arasında önemli bir konuma sahip olan Gevale Kalesi'nin tarihi, stratejik önemi ve mekânsal kullanımı incelenecektir. Bunun için yayımlanmış

kitap ve makalelerden yararlanılacaktır.

Tarih boyunca kaleler, şehirlerin etrafına, yakınındaki bir tepe üstüne, önemli görülen yollara, boğazlara, dağlar arasındaki geçitlere ve adalara dolayısıyla stratejik önemi olan yerlere inşa edilmiştir (Pakalın, 1993). Gevale Kalesi Konya kent merkezine ortalama 10 km uzaklıktaki, 1675 m yüksekliğe sahip olan Takkeli dağın zirvesinde konumlandırılmış olup günümüzde Selçuklu ilçesinin Saray Mahallesi'nde yer almaktadır. Uzak bir mesafeden bakıldığında kale bir taç, bir take gibi görünmesinden dolayı yöre halkınca "Takkeli" ismi doğmuş ve "Takkeli dağ" adlandırılması yapılmıştır (Konyalı, 1964).

Gevale Kalesi'nin isminin nereden geldiği tartışmalı bir konudur. İbrahim Hakkı Konyalı, kalenin adının başlangıçta Frig tanrısı olan Cybele'den geldiğini daha sonra zaman aşımına bağlı olarak Sibel, Sibebe, Kübel, Kübele'ye ve en sonunda da Kevele'ye dönüştüğünü ileri sürmektedir. Ayrıca o, Kevele olan adın Konyalı halkının Gevele'ye çevirdiğini eklemekle birlikte kanıt olarak da halkın "k" sesini "g" olarak telaffuz etmesini yani şivesini sunmaktadır (Konyalı, 2007). Osman Turan, "Gavel" olarak adlan-

* KTO Karatay Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı.

dırırken (Turan, 1979), Hasan Bahar; Bizans devrinde “*Caballa*” Selçuklu döneminde “*Kevale- Gevale*” olarak dönüştüğünü aktarmaktadır (Bahar, 1994). Burada Konyalı’nın tezi burada uygun bulunabilir. Öyle ise incelenen savunma yapısına Gevale Kalesi denilebilir.

Gevale Kalesi “*Konya’nın kildi*” olarak kabul edilmektedir. Çünkü kaleyi alan şehri de elde edecektir. Buna sebep olarak iç ve dış kalelerden önce kaledeki askerlerin ilk savunma atağı olması ve düşmanı vur kaç taktiğiyle hem zayıflatması hem de tedirgin etmesi gösterilebilir. Ayrıca kalenin Konya Ovasına hâkim konumu, devletlerin ona egemen olma düşüncesini harekete geçirmiştir (Bahar, 1994). Bunun için Malazgirt Zaferi’nden sonra (1071) Anadolu’ya akın eden Kutalmışoğlu Süleyman Şah (1075-1086) Konya ve çevresine yönelince öncelikle Gevale Kalesi’ni almış; sonra Konya’yı ele geçirmiştir (Turan, 1979: 54). Ardından İznik’e yönelmiş, hiçbir engelle karşılaşmadan bu şehri de fethetmiştir (Küçükdağ ve Arabacı, 2016). Bundan yaklaşık yirmi iki yıl sonra haçlılarla mücadele eden I. Kılıçarslan (1092- 1107), haçlılarla mücadele etmek ve bu yüzden İznik’i terk etmek zorunda kalmış; Konya’yı başkent yapmıştır (Demirkent, 2022). Konya şehrini korumak için sultanlar, savunma yapılarına oldukça önem vermişlerdir. II. Kılıçarslan (1155- 1192) Türklerden önce Alaeddin Tepesi’ni etrafını çeviren birinci surun dışına ikincisini inşa ettirmiş (Küçükdağ ve Arabacı, 2020), İzzeddin Keykâvus

(1211- 1220) ise 1213’te Ahmedek Kalesi’ni garnizon olarak yaptırmıştır (Küçükdağ, 2004). Ayrıca I. Alaeddin Keykubat (1220- 1237), 1221’de Ahmedek Kalesi’ni de içine alan üçüncü bir sur tamamlattırıştır (Küçükdağ ve Arabacı, 2020).

Gevale Kalesi’nin tarihî seyri içinde kaleyi bazı Türk beylerinin ele geçirdikleri görülmektedir. Kaynakların belirttiğine göre, II. Mesud’un (1282- 1296, 1302- 1308), taht kavgaları ile uğraştığı sırada Karamanoğulları (1256- 1474) ile Eşrefoğulları Gevale Kalesi’ni işgal etmişlerdir (Kofoglu, 1995: Baykara: 2002). Türkiye Selçuklu Devleti yıkıldıktan sonra Konya gibi Gevale Kalesi’de Karamanoğullarının eline geçmiştir. Osmanlı Devleti zamanında da Fatih Sultan Mehmed (1444-1446, 1451-1481) Karaman Seferi sonucunda (1466- 1467) kaleyi Osmanlı topraklarına katmıştır. Bunu gerçekleştirirken Karamanoğullarının Gevale’den stratejik hamleler yapmasını önlemek için kalenin surlarını toplarla vurdurmuş; daha sonra buranın yıkılması için talimat vermiştir. Buna sebep olarak Ahmedek Kalesi’nin tamir ettirilmesinden dolayı Gevale Kalesi’ne şehrin ihtiyacının olmadığını düşündüğü ileri sürülmektedir (Neşri, 1957). Selçuklu Dönemi’nde askerî boyutu dışında önemli gelişmelere de tanıklık etmiş; I. Gıyaseddin Keyhüsrev kardeşlerini ve oğlu III. Kılıçarslan’ı (1204- 1205) bir müddet burada tutmuştur (Turan, 1971). I. Alaeddin Keykubat ise elçilerini burada kabul etmiştir. Bununla birlikte Şikârî, IV. Kılıçarslan döneminde (1249-

1254, 1257-1266) Bunsuz'un dik başlı hareketleri yüzünden Karaman Bey'in ölümünü müteakip onu ve abisinin yaşı küçük oğullarını tutuklatarak Gevale Kalesi'ne götürüldüklerinden bahsetmektedir (Şikârî, 2005: 24). Diğer taraftan kalenin sultanlar tarafından yazlık ve kışlık olarak kullandıkları bilinmektedir (Küçükdağ ve Arabacı, 2020). Lakin tüm bu yaşananlardan hareketle kalenin sınırlı bir alandan ibaret olduğu hususu göz önüne alınırsa elçilerin birkaç kişiden meydana geldiği, mahzenlerin sayısının sınırlı olduğu muhtemeldir. Bununla birlikte verilen örneklerden hareketle kalenin farklı amaçlarla kullanıldığı tarihlere bakılırsa; Konya'da üç adet sur ve Ahmedek Kalesi gibi savunma yapıları olsa dahi herhâlde hem şehir hem de hükümdarlar için Gevale Kalesi önemli olmuştur. Osmanlı Sultanı II. Mehmed Konya'yı 1467'de aldığı sırada meydana gelen topun surları yıkmakta kullanılması gerçeği Gevale Kalesi'nin de işlevselliğini azaltmış belli bir süre sonra tamamen kullanılamaz duruma gelmiştir.

Gevale Kalesi'nin tarihî alt yapısını ortaya çıkarmak için 2013 yılında kazı çalışmaları başlatılmış; burada değişik zamanlara ait birçok önemli buluntuya ulaşılmıştır.

Yukarıda ki kısa açıklamadan sonra Gevale Kalesi'yle ilgili öneriler burada sunulabilir. Bugün savunma için hiçbir önemi olmayan Gevale Kalesi'nin meram merkez olmak üzere buraya kadar ulaşacak şekilde teleferik yapılması Konya halkının yaz aylarında serinlemesine kış ayların-

da ise kayalık sporunun yapılmasına zemin hazırlayacaktır. Konya merkez ilçelerinden Selçuklu Belediyesi bunun için kazılar başlatmış gerekli altyapıyı oluşturmaya başlamıştır. Büyükşehir Belediyesi'yle yukarıda zikredilen konunun gerçekleştirilmesi Konya insanını mutlu edecektir. Bununla birlikte günümüzde ağaçlandırma yapılan bu yerin üstüne daha çok düşülerek değerlendirme çalışmaları gerçekleştirilirse buranın önemi de artacaktır.

KAYNAKÇA

- Bahar, Hasan (1994). Takkeli Dağ (Kevele Kalesi) ve Konya tarihi bakımından önemi. *S. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 313- 333.
- Baykara, Tuncer (2002). Konya. *TDV İslâm Ansiklopedisi*, içinde (Cilt 26, s. 182- 187). Ankara: Diyanet Vakfı Yayınları.
- Demirkent, Işın (2022). Kılıçarslan I. *TDV İslâm Ansiklopedisi*, içinde (Cilt 25 s. 396- 398). Ankara: Diyanet Vakfı Yayınları.
- Kofoğlu, Sait (1995). Eşrefoğulları. *TDV İslâm Ansiklopedisi*, içinde (Cilt 11, s. 484- 485). İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları.
- Konyalı, İbrahim Hakkı (1964). *Abideleri ve kitabeleriyle Konya tarihi*. Konya: Yeni Kitap Basımevi
- Küçükdağ, Yusuf (2004). *Konya Şehri'nin fiziki ve sosyo- ekonomik yapısı -makaleler- I*, Konya: Selçuklu Belediyesi Yayınları.
- Küçükdağ, Yusuf, & Caner, Arabacı (2016). *Selçuklular ve Konya*, Konya: Çizgi Kitabevi.
- Neşri (1957). *Kitâb-ı Cihan- Nümâ Neşri Tarihi*, c. II, (F. Reşit Ünat, Mehmed A. Köymen Yay.), Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Pakalın, M. Zeki (1993). *Osmanlı tarih deyimleri ve terimleri sözlüğü II*, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Şikârî (2005). *Karamannâme (zamanın kahramanı Karamaniler'in Tarihi)*, (Metin Sözen-Necdet Sakaoglu (haz.). İstanbul: Karaman Valiliği Yayınları.
- Turan, Osman (1971). *Selçuklular zamanında Türkiye siyasi tarih Alparslan'dan Osman Gazi'ye (1071- 1318)*. İstanbul: Turan Neşriyat Yurdu.
- Turan, Osman (1979). Süleyman- Şah I (B. Kuttalmış). *İslâm Ansiklopedisi*, içinde (Cilt 15, s. 201- 219). İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.